

Öykü Gizem Gökgül

Kara Kaplı, Semra Bülgün

Öykü, Sel Yayınları

*Yazı, kitapla ilgili bazı sürprizleri açık etmektedir.

Hep Aynı Sabaha Uyandım (2016) ve Muzaffer İzgü Öykü Ödülü'nü alan Bozma Kızın Moralini (2018) adlı öykü kitaplarından sonra yazar Semra Bülgün'in Kara Kaplı adlı öykü kitabı Ekim 2021'de Sel Yayıncılık etiketiyle raflarda yerini aldı. Bu yazı ise kitabı, kadın ve çocuk karakterler üzerinden ele almayı amaçlıyor.

Kitapta yer alan dokuz öykünün ilk bakışta sıradan gibi duran adları, öykünün meselesini açık etmiyor ve ancak öyküyü okuyup bitirdikten sonra okurun zihnindeki anlam kümesinde yerini buluyor. Benzer bir şekilde, çoğu karakter ile adının arasındaki dikkat çekici uyum da özenli bir seçimin söz konusu olduğunu düşündürüyor.

Açılışı yapan ilk öykünün "Adımı Çaldılar" şeklindeki göndermesi de bunu destekler nitelikte. Bu ters köşe yapan türden "kadın" öyküsü, kitaba hâkim tonun da bir göstergesi. Son zamanlarda sosyal medyadaki çoğu feminist hareketin sıkça başvurduğu "Kadın kadının yurdudur" sloganına şerh düşen bir hikâyeye bu: Evin içindeki kadınlar ile ev içlerini sıkıntılı bulan, evin dışından bir kadının karşılaşması denebilecek hikâyede hemen hemen tüm kadınlar Suzan'a düşman. Bunun nedeni, Suzan'ın genel normlara uygun olmayışı nedeniyle "ahlaksız" görülmesi mi, yoksa diğerleri gibi mutsuz bir evliliğe kendisini hapsedmeden ve kocasını elinde tutmak gibi bir görevin altına girmeden gönlünce hareket edebilmesi mi? "Şehirdeki pek çok kadın gibi onun da beni yaşamdan alamadıklarının borçlusu saydığı aşikâr," (s. 10).

Ahlak demişken; kendisini diğer kadınlarla kıyaslayan, birbirlerine habis bir merak duyan, kendi hemcinsi için "o kız, yakacak oğlanın başını" ve "hevesini alsın oğlan, bırakır nasıl olsa" (s. 15) diyerek genç bir kadının değil de erkeğin yanında yer almayı tercih eden, bir erkekteki tavır değişikliğinin müsebbibi olarak erkeği değil başka bir kadını gören ve daha yaşlıca bir kadınla "bu yaşında ne işine yarayacaksa" (s. 16) diye dalga geçen kadınlar ne kadar ahlaklı ve bu kadınlar mı birbirinin yurdu olacak? Öyküde bir noktada Suzan'a, Metin'le ilgili ne yapacağı konusunda fikir değiştiren tam da bu.

"Adımı Çaldılar" öyküsünün adının sırrı, öykünün ikliminde saklı. Karda kışta ağdacı Gülten'e giden Suzan, başka bir kadına inat olsun diye onun tam karşısına otururken "Sobaya yakın olayım, üşüdüm biraz," diyor (s. 13). Diğer kadın da inadına "Kötü koktu burası Gülten, biraz cam açsan," diyor (s. 14). Sıcak ile soğuk üzerinden adeta zıt kuşların bir çarpışmasına dönüyor buğular içindeki ortam

ve intikam çanları çalıyor sonunda. Suzan bütün hikâyeye boyunca adından ziyade "orospu" olarak anılıyor. "Suzan" adıyla ilk anlamıyla "yakarı, yakıcı"; ikinci anlamıyla "ateşli, coşkulu" demek. Öykü de, adının çalınmasına bu mealde başka bir boyut katan bir sonla kapanıyor.

Bülgün, iğneyi de çuvaldızı da eksik etmeyen ve kendi anlatıcısıyla dalga geçebilen bir tavırla, kadınlık hallerini politik doğrucu bir kanala sapmadan doğal bir rahatlıkla kaleme alırken, erkeklik hallerini de ince gözlemlerle beslediği ifadelerle yeriyor. Kentlilerin ilişkilerine yoğunlaştığı öykülerinde, kadınların erkeklerle olumsuz deneyimlerini ele alışını içeriden ama tarafsız. "Konuşmadan Anlaşırsınız" ve "Bir İhtimal" adlı öykülerde, başka bir kadınla yaşanan/yaşanmış ilişki aksi yönde bir hareketi telkin etmesine rağmen anlatıcı kadın, söz konusu erkekle ilişkiye girmekten kaçınmıyor. Bu iki öyküde dikkat çeken; söz konusu erkek, kadına yönelik duygusuz tavrını açık ettikten sonra bile, kadının o erkeğin peşini bırakmak istemeyen, onunla birlikte olma ihtimaline bel bağlayabilen ve romantizmden ziyade bir zaaf, bir takıntı izlenimi uyandıran hissiyatı.

"Aslında gerçeği duymak istemiyordum. İçimde tek bir şeyin korkusu vardı. O odadan çıkacağımızın ve bir daha Ozan'ı göremeyeceğimin korkusu. Telaşla söylenecek bir yalana, onun için önemli olduğumu gösterecek bir çabaya razıydım," ("Konuşmadan Anlaşırsınız", s. 45).

"Bazen öyle derin bir suçluluk, öyle büyük bir utanç duyuyorum ki bütün taleplerimden vazgeçip bu savaşı sonlandırmak istiyorum. Bahane! Direncimi zayıflatan içimden söküp atamadığım ümit. Yeniden Selim'le birlikte olma ümidi: Onun istediği kadar ve onun istediği zamanda. Başından beri olduğu gibi," ("Bir İhtimal", s. 58).

Bu iki öyküde kadın-erkek ilişkilerine yönelik bu tür bir perspektif; erkeğin istediğini aldıktan sonra kadını yarı yolda bırakmaktan çekinmemesini konu edinen salt erkek düşmanı ancak pasif sayılabilecek bir yaklaşım yerine, eleştirici oklarını kadından da esirgemeyerek hatayı iki cins paylaştıran ve kadının da bir durup kendi içine bakarak kendini değiştirme gücü taşıyan bir eyleme geçmesini salık vermesi şeklinde ele alınabilir.

İlk öykü "Adımı Çaldılar" ile son öykü "Kapıların Ardında" birbirini bütünleyen hikâyeleri iki farklı bakış açısından anlatıyor: ilkinde çocuksuz Suzan'ın, öbüründe bir çocuğun ağzından. Böylece, kırgın ve bölünmüş yaşamların yakası iyi öyküde bir araya gelerek, evin dışı ile evin içi, gerçek bir ev resmini tamamlıyor. İlk öyküde Suzan'ın sert ve gerçekçi bakış açısı kadar bildiğimiz bir "ev" kavramı söz konusuysun, son öyküde bir kız çocuğunun gözünden daha ayrıntılı ve fakat nahif bir anlatımla "ev" ortaya seriliyor. Suzan içten içe kendisine ait olması gerektiğine inanarak gıpta ettiği normal bir ev hayatının bir kadın için mutluluk dolu olmadığını tahmin ediyor aslında. Ne var ki, asıl son öykü, ev içi mutsuzluktan en çok mustarip olanların, ebeveynler değil çocuklar olduğuna dikkat çekiyor. Ekseriyetle ayrılık, boşanma ve aldatma temalarının ön plana çıktığı öykülerin bu son öyküyle okura son sözü de sanki bu. Öykülerin bir kısmında yer alan çocuk karakterler, bu sert soluklu sayılabilecek öykülere, bir şefkat molası gibi görünen ama öyküleri daha da derinleştiren kesikler atıyor. Öyküler arasında dolaşan kediler ve köpekler ise insan ilişkilerinin ötesinde bir masumiyet arayışı gibi. Nitekim kitabın belki de en ümitvar öyküsü "Eksi Bakiye" de bir hayvan meselesi.

"Adımı Çaldılar"daki görece sıradışı karakterin bile saklayamadığı çocuk hasreti "Sonsuz"da bir yan konu olmaktadır çıkıp öykünün ana konu koltuğuna oturuyor. Çocuklar, kadınların sahip olamayışıyla, yani yokluklarıyla var. Anne olamayan bu kadınların hikâyeleri, bedenlerine yönelik ciddi birer zayıfla sonlanarak adeta bu eksikle var olamayacaklarını imliyor: Kışkırtıcı bedeniyle tüm erkekleri kapısına dizen Suzan da olsa, kocasının çok "kadın" bulduğu, kusursuz gördüğü Şükran da olsa –yani güzelliklerine rağmen– bu böyle. Ve toplumda ayrıksı bir portre çizen Suzan da olsa, evinin kadını olan Şükran da olsa –yani toplumsal konumlarından bağımsız olarak– bu böyle. Kitaptaki başka kimi öykü de kadınların ruh halini suçluluk ve utanç gibi kendi içinde başedilmesi güç duygularla vererek kadının varoluşunu, kendine yönelik bakışına bağlıyor gibi görünüyor. "Sonsuz"da bizzat Şükran kendisini eksik ve bu yüzden kusurlu sayıyor, *başkalarının gözünde* kendisini acınası buluyor (öykünün başında da bu tip kişilerin "yaşamayı" hak etmediğini ima etmişti). Ne var ki, yazarın tam kararında sunduğu yerinde tespitler, satır aralarına gizlenen toplumsal kodların kadının üzerindeki esas baskı araçları olduğunu gösteriyor.

Bülgin hem kadını bir birey olarak topluma hâkim bakış açısından azade konumlandırmıyor, hem öbür kadınların (farklı olan) kadını eksikleştirerek ötekileştirmesine dikkat çekiyor, hem de bu iki bakış açısını da yedirdiği genel resimde sistemin ezici ve yıkıcı tavrına karşılık kadının ne kendi hemcinsine yurt olabilen ne karşı cinsle onu yok etmeden veya yüceltmeden barışabilen çözümsüz duruşuna işaret ediyor gibi. Bu çözümsüzlük, onu kalıplara asıl sıkıştıran şey diyor belki de. Yazarın tutumuna Çimen Günay-Erkol'un Tezer Özlü için kullandığı şu ifade ışık tutabilir: "[...] onu biçimlendiren sistemin 'erkek egemenliğinin karşısına ötekiliğini bir 'kadınlık' övgüsüne dönüştürerek çıkmaz; sesini, kadınlığı olumlu, eşitlikçi ve barışçıl bir alternatif olarak sunarak yükseltmez." Ve Günay-Erkol, kadınların da sisteme desteği olduğunu vurgular.¹

Yazarın, çocuklu kadınları, yani anneleri odağına alan öykülerinde ise çocuklar, daha doğrusu kız çocukları anneleriyle ilişkileri üzerinden var oluyor ve öyküde anlatıcı konumuna geçiyor. "Baharlar Soldu"da Betül, annesinin ölümüyle yüzleşmeye çalışırken annesini, vazgeçmek zorunda kaldıklarının müsebbibi olarak anıyor. Vazgeçtiklerinden biri de bir kedi. Mezarlıktaki kedi adeta annesi yüzünden ertelediklerinin bir metaforuna dönüşüyor. Ve annesiyle vedalaşmak yerine kedinin, yani annesi varken yaşayamadıklarının, belki de yeni "baharların" peşine düşüyor. Anne-kız ilişkisinde her şey bu kadar siyah-beyaz mı, yoksa iki tarafa da pay biçen bir yanlış mı var? "Daha pek çok şeyden vazgeçtim [...]. Bunların hiçbirini doğrudan söylemediği halde kendiliğimden anlayarak kendimden," (s. 50). Sadece bu cümleden bile anlaşılacağı üzere, anne ile kızı arasında iletişimsizlik söz konusu.

"Boş Yere", özünde bir anne-çocuk hikâyesi olmasa da, "Kendimi bildim bileli anneme benzememek için uğraşıyorum," cümlesiyle açılıyor (s. 87). "Sonsuz" ve "Baharlar Soldu"da arzu edilmeyen nitelikteki merhamet duygusu burada da okurun karşısına çıkıyor; annesinin yoksul, acıklı, merhamet dilenen hikâyesini devralmak istemiyor anlatıcı. Annesinin, babasıyla tanışmasıyla elde ettiği mutlu hayat vadinin hayal kırıklığına dönüşmesi de bu hikâyenin önemli bir kısmı. Yeşim, annesinin aksine, sadece

özel değil iş hayatında da güçlü bir kadın. Gelgelelim bu, annesinin başına gelenin, onun da başına gelmesini engelleyemiyor. Ve Yeşim'in aynı duruma verdiği tepkiyi de yine annesinin duruşu belirliyor ve annesinin vaktiyle vermediği tepkiyi vermeyi seçiyor.

"Kapıların Ardında" öyküsü de annesiyle birlikte pazara giden kız çocuğu imgesiyle açılıyor. Çocuk; annesinin sırf bir kadını sevmediği için o kadına "orospu" dediğini ve annesinin kendisinden beklediği üzere o kadını sevmiyor gibi davrandığını; annesinin ona başka bir kadını da "orospu" diye tanıttığını ve kendisinin de –elbette önce annesi tarafından olduğu tahmin edilebileceği üzere toplumca belletilen şekilde– kıyafeti nedeniyle o kadının "orospu" oluşunu onayladığını, annesinin kendilerinden farklı bir yaşam tarzına sahip olan ve hizmet görevini erkeklerin de üstlenemediği evlerin kadınlarını da "orospu" diye adlandırdığını bildiriyor. Bir annenin, küçük yaşta kızına aktardığı bilgiler, başka kadınları namus üzerinden kodlayan ifadelerden ibaret. Ne var ki aynı anne, çocuğunun neyle vakit geçirdiğinin farkında bile değil ve ona yersiz tembihlerde bulunabiliyor. Çocuğun, annesinden bahsederken diğer söyledikleri de çok iç açıcı değil: annesinin en acıtan yerini bularak kendisini çimdiklemesi, başka kadınları yerip duran annesi yeni bir kılık deneyince babasının onunla deliymiş gibi dalga geçtiğinden annesinin acınası duruma düşmesi, annesinin köpek beslemesine izin vermemesi, annesinin mutsuz olması. Çocuk "Anneler kızları yanlarında olmazsa çok üzülmüş, ağlamış. Amcam dediğine göre doğrudur," (s. 105) diyor. Sevip saydığı amcası bunu dememiş olsa belli ki buna inanmayacak, çünkü annesi onda böyle sevgi dolu bir izlenim bırakmamış. Nitekim çocuk da, olan ama aslında olmayan bir anne figürüne yanıtını, okumakta olduğu *Küçük Kadınlar* romanına özenerek veriyor: "Keşke ben de annemi saçlarımı kesecek kadar sevsem," (s. 103). Anne çocuğu o kadar sevmeyince, çocuk da annesi o kadar sevmiyor. Ancak annenin çocuğu üzerindeki etkisi bununla da kalmıyor ve çocuk şöyle diyor: "Belki de anne olmak böyle bir şeydir. Kararlıyım, ben anne olmayacağım" (s. 108). Yine de öykünün sonunda çocuk, masumiyeti baskın çıkarıncasına, kendisini ve abisini umursamayan ve tek derdi arasını kocasıyla iyi tutmuş gibi duran annesinin fıkır fıkır güldüğünü duyunca seviniveriyor. Bu öyküdeki baba karakterinin de hiç sempatik olmadığını ancak ona daha ziyade oğluyla olumsuz ilişkisi üzerinden yer verildiğini de belirtmeli.

Yazarın, derme çatma bir makam gibi çizdiği annelik, kadınlara yönelik bir itham değil. Harcı; korku, yokluk, utanç ve suçlulukla karılmış, kendi içlerindeki evlere ne yerleşebilen ne de sığabilen, onları ne yıkabilen ne de onarabilen kadınlardan bahsediyor yazar Semra Bülgin. Çok iyi tanıdığımız, kendimizden veya çevremizden bildiğimiz kadınlar. Mırıltı şeklinde çıkan sesleri çığlığa dönüşürken kadınların kendi iç dünyası ile dış dünya arasındaki uzaklıkla çatışmanın hamurunu yoğuran bu öyküler; birikmiş, ağırlaşmış ve taşınması güçleşmiş yükleri boşaltır gibi. *Kara Kaplı*, okuru kara kaplı defteri açmaya çağırıyor.

1) Çimen Günay-Erkol, *Yaralı Erkeklikler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021.